

Комісарова Анастасія, і Скорук Ірина. «Відіменні прізвища жителів смт Володимирець Рівненської області». *Лінгвостилістичні студії*, вип. 9, 2018, с. 81–90.

Komissarova, Anastasia, and Skoruk, Iryna. "The Volodymyrets Village of Rivne Region Residents' Surnames Derived from First Names". *Linguostylistic Studies*, iss. 9, 2018, pp. 81–90.

УДК 811.161.2'373.232

<https://doi.org/10.29038/2413-0923-2018-9-81-90>

ВІДІМЕННІ ПРІЗВИЩА ЖИТЕЛІВ СМТ ВОЛОДИМИРЕЦЬ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анастасія Комісарова, Ірина Скорук

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
Луцьк, Україна

У статті проаналізовано відіменні прізвища жителів смт Володимирець Рівненської області. З'ясовано, що прізвища лексико-семантичного способу творення співвідносні з власними особовими іменами, переважно християнськими за походженням, та їхніми розмовними варіантами. Виявлено, що серед прізвищ морфологічного способу творення переважають антропоніми з формантом *-ук /-юк*. Проведений аналіз репрезентує церковно-християнські, давньослов'янські та запозичені імена.

Ключові слова: антропонім, прізвище, власна особова назва, церковно-християнське ім'я, давньослов'янське ім'я.

Komissarova Anastasia, Skoruk Iryna. The Volodymyrets Village of Rivne Region Residents' Surnames Derived from First Names. The article analyzes Volodymyrets village of Rivne region residents' surnames derived from first names. The study has revealed that the surnames, originated in the result of the lexical-semantic way of creation, traditionally correlate with the person's first name, mostly Christian by origin, and its colloquial variants. They represent names in their full form (*Bohdan, Nazar, Panas, Yarema*) or in the form of various folk versions: neutral (*Kost', Kuprii, Panat, Yarosh*), diminutive forms of names (*Hrytsenia, Danyleiko, Romas', Tymoshko*), and rude- pejorative (*Hrytsalo, Vasiuta, Tarakhan*). The surnames *Kalinka, Gaiko, Dulitsa, Liutko* attest to the ancient Slavic names *Kalyna, Gaimir* or *Gaislav, Khristodul, Liutomyr* (or any other composite surname based on *Lut-*). In the analysis of the surnames created by the morphological type of creation, the emphasis is laid on the groups of the anthroponyms characterized by the presence of patronymic and possessive suffixes. They are based mostly on male names (*Ivankiv, Ivashyn, Levenko, Levchuk, Omelchak*), sometimes female (*Maryniak, Odarchuk, Ustych*). The word-forming pattern, ending in *-uk (-'uk)*, *-chuk* is the most productive in the Ukrainian anthroponymy, as evidenced by the analyzed anthroponymic material. The presented and analyzed anthroponymic material confirms the opinion of the researchers that a person's first name is the first and most important source of Ukrainian surnames creation and testifies the importance of further research of regional anthroponymy.

Key words: anthroponym, surname, personal name, church-Christian name, ancient Slavic name.

Вступ. Власні імена людей складають вагому частину лексики, яка стала важливим джерелом творення українських прізвищ. Учений Ю. К. Редько зазначав: «Коли виникла потреба у розрізненні людей, що мали однакові імена, а згодом у створенні постійних прізвищ, то першою базою для цього стали саме імена – переважно батька, матері або діда» (*Сучасні 9*). За твердженням науковців, уже в XVI–XVII ст. для позначення особи, крім її імені, використовували й ім'я глави сім'ї, причому осіб чоловічої статі називали за іменем батька, а осіб жіночої статі – за іменем чоловіка або батька (якщо дівчина незаміжня) (Горпинич, і Корнієнко 58). Такі додаткові особові назви могли збігатися і з патронімічними власноіменними утвореннями, і з іменами та їхніми розмовними варіантами.

Прізвище – наймолодший клас українських антропонімів. Однак початок формування лексем, які в різні часи виконували роль додаткових особових назв, припадає на період праслов'янської спільності. Тому кожне сучасне прізвище зберігає в собі історію свого роду, а всі разом вони складають історію народу.

Імена людей, що з'являлися в різні періоди історії українського народу, засвідчують у кожному історичному проміжку часу його рівень культури, становище в суспільстві, релігію, світосприйняття (*Українська мова 220*).

За походженням українські імена поділяють на: слов'янські (імена язичницькі – одноосновні (*Ждан, Милан*), двоосновні (*Всеволод, Ярослав*)); давні запозичення із скандинавських мов (*Ігор, Олег, Ольга*); імена християнські, які з'явилися із запровадженням християнства (*Андрій, Євген, Максим*); сучасні запозичення переважно із західноєвропейських мов (*Артур, Едуард, Віолетта*).

Християнські (календарні) імена – в основному запозичення з грецької, латинської, старогрецької, а також вкраплення з кельтської, тюркської, арабської, перської та ін. мов. Первісно ці імена мали свою особливу форму, узаконену церквою та зафіксовану у святцях. Проте в усному мовленні вони адаптувалися до словотворчого, фонетичного та граматичного ладу української мови, що й стало причиною виникнення народних варіантів християнських імен, які певною мірою засвідчені у таких словниках: «Словарь української мови» Б. Д. Грінченка (Крестные имена людей), «Власні імена людей: словник-довідник» Л. Г. Скрипник та Н. П. Дзятківської, «Словник українських імен» І. І. Трійняка.

«Перелік (звід) церковних імен, або святці, містять близько 3500 чоловічих та жіночих імен, – зауважував І. І. Трійняк у передмові до словника, але «в народі побутувало близько 600, проте й ці були неоднаково поширені» (Трійняк, 6). Звісно, що не всі імена стали джерелом творення прізвищ, але в кожному регіоні (як і в кожному населеному пункті) в основах власних спадкових іменувань дослідники виокремлюють

особові імена, переважно календарні чоловічі імена, як у канонічній, так і народній адаптованій формі.

На думку Л. О. Кравченко, різну кількість прізвищ, утворених від конкретних імен, можна пояснити трьома чинниками: а) популярністю того чи того імені на час творення прізвища; б) наявністю відповідних варіантів імен; в) здатністю іменної основи приєднувати до себе відповідні суфікси (17).

Зважаючи на актуальність дослідження відіменних прізвищ, зазначимо, що кожне ім'я має глибоку історію. Невідомо, коли і як, на якому етапі розвитку суспільства й мови воно виникло. В усі історично відомі періоди людського суспільства існувало особове ім'я його членів. Семантика іменних основ майже не залежить від характеру мови. Наприклад, чоловічі імена, що означають силу, мужність, сміливість, владу, звичайні для більшості народів світу. Семантичні особливості імен кожного етносу засвідчують умови життя, що склалися історично (*Українська мова* 220).

Прикметно, що прізвища, утворені від особових імен, становлять значну частину українських антропонімів, що й засвідчують ономастичні дослідження П. П. Чучки, І. Д. Фаріон, Ю. К. Бабій, Ю. І. Блажчук, Л. О. Кравченко, Л. О. Лісової, Ю. М. Новикової, Г. Д. Панчук, Н. І. Рупової, І. Д. Скорук та інших дослідників.

Незважаючи на розмаїття наукових праць, прізвища деяких регіонів України ще мало вивчені. Певною мірою до них належить і Західне Полісся, зокрема й смт Володимирець Рівненської області.

Один із перших дослідників відіменних прізвищ Ю. К. Редько поділяє ці антропоніми на такі групи: 1) прізвища, утворені від імен шляхом переосмислення: індивідуальна назва (ім'я) предка стала без змін спільною назвою для нащадків; 2) прізвища, мотивовані іменами, які трансформувались у прізвища (прізвиська) тільки в такій формі, яка була індивідуальною назвою окремої, всім відомої особи: а) скорочене (усічене) ім'я, б) зменшена або згрубіла форма імені; 3) прізвища, утворені від імен батька чи матері за допомогою патро- і матронімних суфіксів; 4) прізвища, утворені від імен за допомогою присвійних суфіксів (Редько, *Сучасні* 12–19).

Ономаст у цій кваліфікаційній групі розглядав і деякі прізвища із суфіксом *-ський* (*-цьк-ий, -зьк-ий*), так звані аристократичні спадкові назви, які зберігали пам'ять про засновника роду. Як і П. П. Чучка, вважаємо, що всі прізвища з цим формантом вказують на конкретний населений пункт, де проживав першonosій. Прізвища *Марковський, Павловський, Яблонський* кваліфікуємо як ойконімні за походженням, які, припускаємо, утворені від таких назв населених пунктів, як Марковичі, Павлівка, Яблунька.

Отже, за поданою схемою проаналізовано й сучасні відіменні прізвища смт Володимирець Рівненської області.

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом нашого дослідження є фактичний матеріал (майже 400 сучасних відіменних прізвищ мешканців

сmt Володимирець Рівненської області. Провідними методами дослідження є описовий та історичний, за допомогою яких було здійснено лінгвістичну кваліфікацію засвідчених відіменних прізвищ за їхніми твірними основами і виявлено дохристиянські, календарні (переважно чоловічі) та незначну кількість запозичених імен. Застосовано також метод словотвірного аналізу для з'ясування дериваційної специфіки антропонімів (прізвища лексико-семантичного та морфологічного способів творення), а також прийоми інвентаризації та систематизації.

Мета дослідження – виявити репертуар чоловічих, частково й жіночих, імен, що стали джерелом творення прізвищ; з'ясувати найпродуктивніші і малопроодуктивні словотвірні моделі відіменних прізвищ.

Джерелами порівняльного аналізу слугували: «Словник власних імен» І. І. Трійняка, історико-етимологічні словники «Прізвища закарпатських українців» і «Слов'янські особові імена українців» П. П. Чучки, «Сучасні українські прізвища» Ю. К. Редька.

Результати дослідження та дискусія. Для творення відіменних прізвищ, зазначав Ю. К. Редько, послужило більше ніж двісті імен, хоч далеко не всі імена однаковою мірою були використані для цього. Кількість прізвищ, похідних від імен, залежить не стільки від їх популярності, як від наявних у розмовній мові варіантів цих імен, кожен з яких міг стати основою для утворення прізвища за допомогою різних словотворчих засобів (Редько, *Сучасні* 10).

Прізвища, похідні від імен, утворені двома способами: лексико-семантичним (без будь-яких формальних змін) та морфологічним (з додаванням до твірної основи власне патронімних, посесивних і деяких поліфункційних суфіксів). Переходили в розряд прізвищ імена поступово: спочатку виконували роль прізвицьк, довго існували як засіб ідентифікації та одночасно характеристики денотат, і лише пізніше перейшли в розряд прізвищ (Редько, *Сучасні* 8). Як стверджує П. П. Чучка, прізвища, як і більшість власних назв, тепер уже не виражають понять: прізвище не характеризує носія, воно лише називає родину і кожного з її членів та індивідуалізує їх серед інших родин (Чучка, *Антропонімія* 246).

Відіменні прізвища **лексико-семантичного способу** творення представлені незначною групою. У ній виокремлено прізвища, похідні від імен у їх повній формі, усеченій та у формі різних за структурою народних варіантів.

Унаслідок переосмислення колишніх християнських імен, переважно адаптованих до української мови, з'явилися прізвища *Адам*, *Гапон* (фонетична видозміна імені *Агафон*; Трійняк, 21), *Карп*, *Клим*, *Назар*, *Панас* (видозміна імені *Афанасій*; Трійняк, 47), *Палій* (варіант імені *Пантелеймон*, який став офіційним; Трійняк, 281), *Ярема* (офіційні старі імена *Ярема* і *Веремій* – варіанти календарного імені *Ієремія* / *Єремія*).

Трансформувались у прізвища і слов'янські імена, які давно як імена не вживані в українському антропоніміконі. До них належать:

Бойко. Давнє слов'янське ім'я *Бойко* дотепер зберігають південні слов'яни. За свідченням П. П. Чучки, С. Ільчев кваліфікує ім'я *Бойко* як здрібніле утворення від базового імені *Бойо*, а останнє – як побажальне ім'я від дієслова *боятися* з первісним значенням «хай бояться його всі!», «хай навіває страх!», «хай буде сильним у бою!», М. Шимундич кваліфікує сучасне ім'я *Војко* як похідне від *Војан*, а останнє – як таке, що пішло від аварського *Војан* – 'керівник орди'. Водночас, як і зауважує сербська дослідниця М. Гркович, сучасне хорватське ім'я *Војко* та сербське *Бойко* нині співвідносяться з сербськими та хорватськими іменами слов'янського походження *Vogdan, Vogomir, Borislav, Božidar, Slobodan*.

У східних слов'ян, зокрема і в українців, лексема *Бойко* нині вживається тільки як прізвище та як етнонім (Чучка, *Слов'янські* 70–71).

Мордас. Українське особове ім'я прізвиськового типу, утворене від прізвиська *Мордас* 'ляпас, поличник' (*Словарь* 2: 444), уперше засвідчене в XVI ст. (Чучка, *Слов'янські* 247).

Орешко. Ім'я, яке батьки надавали дитині за її твердість чи впертість, прирівнюючи її до твердості плода *ореха* 'горіха'. Перша згадка в літописах за 1227 рік (Чучка, *Слов'янські* 70–71).

Собко. Саме в такій формі у XVI–XVIII ст. збережені записи імені *Собко*, суфіксального деривата від таких слов'янських двоосновних імен, як *Собѣславъ, Собѣмыслъ, Собѣрадъ, Собѣборъ...* Крім України, здрібніле ім'я *Собко* з XV ст. відоме в Білорусі, а ще раніше – у Польщі (Чучка, *Слов'янські* 326).

Сокил. Давнє загальнослов'янське особове ім'я за назвою хижого опоетизованого птаха *сокола* (Чучка, *Слов'янські* 326).

Прізвища *Ярош* і *Ярута* також засвідчують давні слов'янські імена українців, що відомі на укр. землях у XVI–XVIII ст.: *Ярош* – розмовний варіант офіційного імені *Ярослав* або *Яромир*; *Ярута* – усічено-суфіксальне утворення від імені *Ярослав* (Чучка, *Слов'янські* 371–372).

Давно як імена не вживають і такі антропоніми, як *Воїна, Воюта, Гайко* (*Гайчук*), *Галець* (*Гальцов*), *Галяс, Войко* (*Войчук*), *Дуліна, Ждан, Жадан* (і похідне *Жданюк*), *Лагода, Лобань, Ломака, Малюк, Русин, Труш, Черпак* та багато інших, які збережені в досліджуваних прізвищах. І лише одне давньослов'янське чоловіче ім'я *Богдан*, що співвідносне з прізвищем, на сьогодні досить поширене серед українців.

З основами усічених імен збігаються такі прізвища:

Сак < *Ісак* (тип усічення – *афереза*);

Зінь < *Зіновій*, *Кость* < *Костянтин*, *Куць* < [Ми]куць < *Микула* < *Микола* (Чучка, *Слов'янські* 229–30), *Купрій* < *Купріян* (Трійняк, 186) (*апокопа*);

Панат < *Панкрат* (*синкопа*).

Прізвища, мотивовані пестливими чи згрубілими формами особового імені, вирізняються багатством суфіксальних засобів. П. П. Чучка виділяє

майже 100 суфіксів, які брали участь у збагаченні та урізноманітненні закарпатського репертуару чоловічих імен (Чучка, *Антропонімія* 364). У м. Луцьку виявлено 45 суфіксів, з якими утворені демінутивні та згрубілі розмовні варіанти чоловічих імен, що трансформувались у прізвища (Скорук 121).

Прізвища смт Володимирець репрезентують зменшено-пестливі чи згрубілі форми імен з такими суфіксами:

-к-о: *Вашко* – дериват від імені *Іван* або *Василь*; *Гришко*, *Кречко*; *Ляшко* < *Ілляш* < *Ілля* (Трійняк, 151); *Панько* < *Пантелеймон*; *Пашко*, *Тимошко*.

Лютко < *Лют* (усічення язичницького двоосновного імені на зразок *Лютобор*, *Лютострах*), з XV ст. від нього вже утворені патроніми (Чучка, *Слов'янські* 225).

Мицько < *Миць* < *Михайло* (Трійняк, 238).

На думку П. П. Чучки, ім'я *Мицько* – здрібніло-пестливий варіант розмовного імені *Мица*, який означає 'товстощоче дитя', або виступає як українська карпатська пестлива назва кішки *мыца*, *мыца* (Чучка, *Слов'янські* 243).

-ик (-ік), -чик: *Моцик* < *Моца* < *Моймир* чи *Мойсей*; *Алексеичик*, *Вакулік*, *Давидик*, *Романік*, *Федінчик*, *Хомік*;

Андрусік < *Андрусь* < *Андрій* або *Андріян* (Трійняк, 33–35);

Іляшик < *Ілляш* < *Ілля* (Трійняк, 151).

-ан: *Пацан* < *Пац*, *Паца* або *Пацо*, яке в одних мовах співвідноситься з іменем *Raweł*, в інших – з *Іпатій*, ще в інших – із *Пантелій*, а в деяких – із десятком календарних чол. та жін. імен. Чоловічі імена *Пац*, *Пацко*, як і *Вац*, *Гац*, *Мац*, *Нац*, *Хац*, були поширені в Україні у XVI ст. (Чучка, *Прізвища* 433);

Тарахан < *Тарах* < *Тарас* (Редько, *Словник* 2: 1037).

-к-а: *Калінка* < *Калина* (чол. або жін. ім'я *Калина*) (Чучка, *Слов'янські* 201);

Скорка < *Скор(а)* < *Скоромир*, *Скорослав* (Чучка, *Слов'янські* 322);

-ак-а: *Томака* < *Тома* (*Хома*) (Редько, *Словник* 2: 1060);

-ют: *Калюта* – усічено-суфіксальне утворення від імені *Каленик* (Трійняк, 163); *Васюта*, *Тарасюта*;

-ей: *Маслей* < *Масло* < *Масломет*, *Маслобог* (Чучка, *Слов'янські* 232);

-ейк-о: *Данилейко*, *Парейко*;

-ен-я: *Гриценя* < *Гриць* < *Григорій*, *Григор*;

-ечк-о: *Левечко*, *Лесечко* < *Лесь* < *Олесь* < *Олександр*, *Олексій*;

-ась: *Ромась* < *Рома* < *Роман*;

-ач: *Карнач* < *Карп* (*Карпо*);

-ець: *Адамець*, *Карпець*, *Симонець*;

-иш: *Даниш* < *Дан* < *Данило*;

-іц: *Дуліца* < *Дул* < *Христодул* (Трійняк, 403);

-ал-о: *Грицало* < *Гриць* < *Григорій*;

-ар: *Коцар* < *Коц(ь)*, *Коцьо*, співвідносних із повним іменем *Костянтин* (Трійняк, 182).

-ах: *Юрах < Юра < Юрій*;

-ах-а: *Томаха < Тома*, яке було поширене в минулі століття серед українців та румунів (сучасне укр. *Хома*) (Чучка, *Прізвища* 555).

-ш-а: *Лукша < Лука*.

-ин-а/-ін-а: *Петрина* – варіант імені *Петро*, *Федіна* – імені *Федя* (< *Федір*).

Суфікс *-ин-а*, на думку дослідників, сягає ще праіндоевропейського походження, але характерний лише для українського антропонімного словотвору. З цим суфіксом, який первісно виконував здрібніло-зневажливу функцію, були утворені лише варіанти чоловічих імен (Редько, *Сучасні* 132).

Проаналізовані прізвища засвідчують розмовні варіанти імен, та деякі з них, зокрема із суфіксами *-ик*, *-ець*, *-ко* мають подвійну мотивацію.

За свідченням М. Л. Худаша, у XIV–XVIII ст. в українській антропонімній системі форманти *-ко*, *-икъ*, *-ець* були малопродуктивними або й реліктовими патронімними суфіксами, які водночас могли творити й демінутиви (наприклад, *Степан Шрамко*, *Иванъ Дубець*, *Лукьян Мажарикъ*) (124). Дослідник зауважує, що в конкретному випадку без відповідних додаткових відомостей не можна впевнено сказати, чи це відантропонімні назви (патроніми, де батьком або іншим предком *Мажарика* був *Мажар*, а в *Дубця* – *Дуб*), чи індивідуальні власні назви, взяті з демінутивної лексики, або й повні особові назви, успадковані в цій самій формі від батька.

Якщо форманти *-ко*, *-икъ*, *-ець* – поліфункційні, то складні суфікси *-ен-ець*, *-ев-ець*, *-ов-ець* однозначно патронімні. А це означає, що наведені нижче прізвища – відіменні морфологічні утворення, вони засвідчують повні чи розмовні імена предка роду (переважно діда): *Васьковець*, *Карповець*, *Марковець*, *Мороченець*, *Олексієвець*, *Паньковець*, *Пашковець*, *Саковець*, *Ярошовець*. *Кальковець < Кал(ь)ко < Калин* (Чучка, *Слов'янські* 202).

Як стверджує С. М. Пахомова, іменування за главою сім'ї виявилось найактуальнішим способом визначення людини (83–7). І. М. Железняк пояснює, що основна характеристика патроніма вміщена в тих словотворчих елементах, за допомогою яких від особових імен утворені патронімні форми, а також у морфологічній структурі особових імен, від яких виникли патроніми (72).

Серед відіменних прізвищ морфологічного способу творення виокремлюємо групи антропонімів за наявністю патронімних і присвійних суфіксів.

Прізвища з патронімними суфіксами

-ич, *-анич*, *-евич*, *-ович*: Ю. К. Редько вважає, що за походженням це дуже давні утворення, відомі у східних і південних слов'ян з найдавніших часів.

З цими формантами зафіксовані такі прізвища:

-ич (-іч): *Вакулич*, *Кузьмич*, *Мариніч*, *Устич < Устя < Устина*, *Хомич*;

-евич, -ович: *Вашкевич, Грицевич, Давидович, Лазаревич, Маринкевич* < *Маринка* < *Марина* (Трійняк, 210); *Мартинович, Остапович, Петрович, Юхневич* < *Юхно* < *Юхим* (Трійняк, 410).

-ук(-'ук), -чук. За допомогою цих суфіксів утворено кількісно велику групу відіменних прізвищ. Вони найпоширеніші в патронімному антропоніміконі. У складі антропонімів суфікс -ук- фіксується в українських писемних пам'ятках з XV ст. Протягом XIX ст. іменування по батькові на -ук- переходять до розряду спадкових прізвищ (Кравченко 92).

-ук(-'ук), -чук: *Андрощук, Борисюк, Веремійчук, Веремчук, Войчук* < *Войко* < *Вой* < *Воїслав / Войслав* (Чучка, *Слов'янські* 108), *Гаврилук, Гайчук* < *Гайко* < *Гаїмир, Гаїслав* (Чучка, *Слов'янські* 121), *Гринчук, Грицюк, Давидюк, Данилюк, Денисюк, Дмитрук, Жданюк, Захарчук, Іванчук, Ігнатюк, Ільчук, Климчук, Клімук, Левчук, Лукашук, Лукашук, Ляшук, Макарчук, Максимчук, Матвійчук, Мирончук, Нестерчук, Ніколайчук, Оксенюк, Олексійчук, Омельчук, Онофрійчук, Остапчук, Павлюк, Петрук, Прокопчук, Радчук, Романчук, Савчук, Семчук, Сергійчук, Сидорчук, Симончук, Симонюк, Симчук, Стахнюк* < *Стахно* < *Стах* (варіант імені *Євстахій*); *Тарасюк, Федорчук, Федчук, Юрчук, Якимчук, Яковчук, Яремчук, Ярмолук, Ярошук.*

-ак(-'ак), -чак: *Боцуляк, Гавриляк, Омельчак.*

Лише кілька прізвищ утворено від жіночих імен: *Катрук* < *Катря* < *Катерина*; *Кащенюк* < *Кася* < *Катерина*; *Кашук* < *Каська, Кася* < *Катерина* (Трійняк, 169); *Одарчук* < *Одарка*; *Мариняк.*

-енк-о: *Грищенко, Данильченко, Дмитренко, Євгененко, Макаренко, Остапенко, Павленко, Романенко, Яковенко.*

Прізвища з присвійними суфіксами

У наших матеріалах незначна кількість прізвищ із суфіксами -ів (власне українських за походженням), значно більше фіксацій із формантами -ов, -ев /-єв та -ин/-ін які приєднувалися до різноманітних твірних основ (повні імена, зменшено-пестливі форми) християнських, слов'янських і зрідка запозичених (наприклад, *Темірбай* у прізвищі *Темірбаєв*).

-ів: *Іванків, Івашків, Петрів, Юрків.*

-ов, -ев/-єв: *Антонов, Борисов, Гальцов, Григор'єв, Данилов, Данілов, Єфремов, Іванов, Іськов, Левков, Матвеєв, Пецов, Пецьков* < *Пецо* < *Пецо* (південнослов. гіпокористичне ім'я) (Чучка, *Прізвища* 445); *Романов, Саков, Тарасов, Темірбаєв, Тимофієв, Федоров.*

-ин/-ін: *Данечкін* < *Данечка* < *Дан(ь)* < *Данило*; *Івашин, Манзин* < *Манзя* < *Мануїл, Емануїл* чи *Манислав*; *Нікітін, Степчин* < *Степка* < *Стефанія*; *Тімін* < *Тіма* < *Тимофій* (Трійняк, 361); *Юсин* < *Юся* < *Юстина* (*Устина*).

-иш-ин: *Аврамишин, Кондратишин, Назаришин.* У структурі цих прізвищ виділяємо суф. -иш-ин, однак утворені вони від андронімів (жіночих прізвищ за іменем чоловіка) за допомогою суф. -ин: *Аврамишин* < *Аврамиха* (дружина *Аврама*), *Кондратишин* < *Кондратиша* (дружина *Кондрата / Кіндрата*); *Назаришин* < *Назариша* (дружина *Назара*).

Як стверджують дослідники, іменування з присвійними суфіксами були вживані переважно для ідентифікації нижчих та середніх верств українського населення. Доказом цього є пам'ятки XVI ст. поліської антропонімії, де модель *-ов / -ев, -ин* виражала і патронімність, і належність слуги до господаря: *Юрко пана Горностаєвъ, Гринка пана Полозовъ* (Кравченко 83–91).

Висновки та перспективи досліджень. Історія не знає такої епохи, коли б у людини не було імені. Коли ж виникла потреба розрізняти людей, які мали однакові імена, то першим джерелом творення для додаткових найменувань стали ті ж самі особові імена. Сьогодні з упевненістю можна казати, що власні імена людей – вагома частина лексики, на основі якої утворена переважна більшість українських прізвищ. Здебільшого вони походили від християнських імен, зокрема від їх розмовних варіантів.

Відіменні прізвища жителів смт Володимирець утворені лексико-семантичним і морфологічним способами. Перша група прізвищ репрезентує імена у їх повній формі (*Адам, Богдан, Назар*) та у формі різноманітних народних варіантів – нейтральних (*Дорош, Ярош, Терех*), здрібніло-пестливих (*Левечко, Ромась, Тимошко*) і згрубіло-зневажливих (*Грицало, Тарасюта, Томаха*).

Відіменні прізвища морфологічного способу творення засвідчують у своїй основі переважно чоловічі імена, адже наші предки частіше називали дітей за іменем батька – глави сім'ї.

Наведений і проаналізований антропонімний матеріал підтверджує думку дослідників, що власні особові імена – перше й найважливіше джерело творення українських прізвищ, та засвідчує потребу у подальших дослідженнях регіональної антропонімії.

Список використаної літератури

- Бабій, Юлія. *Прізвища сучасної Середньої Наддніпряни*. Автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Одеса, 2007.
- Блажчук, Юлія. *Антропонімія Уманщини XII – початку XXI ст.* Автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Умань, 2008.
- Горпинич, Володимир, і Корнієнко, Ірина. *Антропонімія Дніпровського Припоріжжя і суміжних регіонів України*. Дніпропетровськ; Миколаїв, 2006.
- Железняк, Ірина. *Слов'янська антропоніміка*. Київ: Кий, 2011.
- Кравченко, Людмила. *Прізвища Лубенщини*. Київ: Факт, 2004.
- Лісова, Лариса. *Антропонімія півдня Волинської області*. Автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Луцьк, 2014.
- Новикова, Юлія. *Семантико-словотвірна структура прізвищ Центральної і Східної Донеччини*. Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Одеса, 2008.
- Панчук, Галина. *Антропонімія Опілля*. Тернопіль, 2001.
- Пахомова, Світлана. *Еволюція антропонімних формул у слов'янських мовах*. 2-ге вид. Ужгород, 2012.
- Редько, Юліан. *Словник сучасних українських прізвищ*. В 2 т. Львів, 2007.
- Редько, Юліан. *Сучасні українські прізвища*. Київ: Наукова думка, 1966.
- Рульова, Наталія. «Чоловічі імена та їх структурно-словотвірні варіанти в основі прізвищ Західного Поділля». *Studia slovakistica*, вип. 8, 2008, с. 333–44.

- Скорук, Ірина. «Прізвища-імена в антропоніміконі м. Луцька». *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство*, № 1 (226), 2012, с.117–23.
- Словарь української мови*, за ред. Б. Д. Грінченка. В 4 т. Київ, 1907–1909.
- Трійняк, Іван. *Словник українських імен*. Київ: Довіра, 2005.
- Українська мова: енциклопедія*, за ред. ред. В. М. Русанівського, і О. О. Тараненка. Київ, 2000.
- Фаріон, Ірина. *Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці XVIII – початку XIX століття (з етимологічним словником)*. Львів: Літопис, 2001.
- Худаш, Михайло. *З історії української антропонімії*. Київ: Наукова думка, 1977.
- Чучка, Павло. *Антропонімія Закарпаття*. Ужгород: Папірус, 2008.
- Чучка, Павло. *Прізвища закарпатських українців: історико-етимологічний словник*. Львів: Світ, 2005.
- Чучка, Павло. *Слов'янські особові імена українців: історико-етимологічний словник*. Ужгород: Ліра, 2011.

References

- Babij, Jliya. *Surnames of Modern Middle Naddnieprianshchyna*. PhD Thesis Abstract. Odesa. 2007.
- Blazhchuk, Yuliia. *Antroponimiia Umanshchyny XII – pochatku XXI st.* PhD Thesis Abstract. Uman, 2008.
- Horpunych, Volodymyr, and Korniienko, Iryna. *Antroponimiia Dniprovskoho Pryporizhzhia i sumizhnykh rehioniv Ukrainy*. Dnipropetrovsk; Mykolaiv, 2006.
- Zheliezniak, Iryna. *Slovianska antroponimika*. Kyiv: Kyi, 2011.
- Kravchenko, Liudmyla. *Prizvyshcha Lubenshchyny*. Kyiv: Fakt, 2004.
- Lisova, Larysa. *Antroponimiia pivdnia Volynskoi oblasti*. PhD Thesis Abstract. Lutsk, 2014.
- Novykova, Yuliia. *Semantyko-slovotvirna struktura prizvyshch Tsentralnoi i Skhidnoi Donechchyny*. PhD Thesis Abstract. Odesa, 2008.
- Panchuk, Halyna. *Antroponimiia Opillia*. Ternopil, 2001.
- Pakhomova, Svitlana. *Evoliutsiia antroponimnykh formul u slovianskykh movakh*. 2nd ed. Uzhhorod, 2012.
- Redko, Yulian. *Slovnyk suchasnykh ukrainskykh prizvyshch*. 2 vols. Lviv, 2007.
- Redko, Yulian. *Suchasni ukrainski prizvyshcha*. Kyiv: Naukova dumka, 1966.
- Rulova, Nataliia. “Cholovichi imena ta yikh strukturno-slovotvirni varianty v osnovi prizvyshch Zakhidnoho Podillia”. *Studia slovakistica*, iss. 8, 2008, pp. 333–44.
- Skoruk, Iryna. “Surnames-names in antroponimicon of Lutsk”. *Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Serii: Filolohichni nauky. Movoznavstvo*, no. 1 (226), 2012, pp. 117–23.
- Slovar ukrainskoi movy*, edited by B. D. Hrinchenko. 4 vols. Kyiv, 1907–1909.
- Triiniak, Ivan. *Slovnyk ukrainskykh imen*. Kyiv: Dovira, 2005.
- Ukrainska mova: entsyklopediia*, edited by V. M. Rusanivskiyi, and O. O. Taranenko. Kyiv, 2000.
- Farion, Iryna. *Ukrainski prizvyshchevi nazvy Prykarpatskoi Lvivshchyny naprykintsi XVIII – pochatku XIX stolittia (z etymolohichnym slovnykom)*. Lviv: Litopys, 2001.
- Khudash, Mykhailo. *Z istorii ukrainskoi antroponimii*. Kyiv: Naukova dumka, 1977.
- Chuchka, Pavlo. *Antroponimiia Zakarpattia*. Uzhhorod: Papirus, 2008.
- Chuchka, Pavlo. *Prizvyshcha zakarpatskykh ukraintsiv: istoryko-etymolohichniy slovnyk*. Lviv: Svit, 2005.
- Chuchka, Pavlo. *Slovianski osobovi imena ukraintsiv: istoryko-etymolohichniy slovnyk*. Uzhhorod: Lira, 2011.

Стаття надійшла до редколегії 03.09.2018